

Кіндратець Олена Миколаївна, доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології Запорізького національного університету,
Україна
e-mail: kin-el@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-9786-227X

ПРИЧИНИ, МЕТОДИ І РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЇ ВИСНАЖЕННЯ В АСИМЕТРИЧНИХ ВІЙНАХ

Вивчено особливості асиметричних війн та стратегії виснаження. Визначено причини використання цієї стратегії у війнах країн з різним потенціалом. Показано методи та результати використання такої стратегії в асиметричних війнах. Розглянуто асиметричну гібридну війну Росії проти України, в якій використовується стратегія виснаження. Розглянуто умови, за яких можлива перемога України в цій війні.

Ключові слова: асиметрична війна, гібридна війна, асиметрична гібридна війна, стратегія виснаження, недержавні учасники гібридної війни.

Постановка проблеми. Досить часто країни, що є учасниками війни, різняться своїми військовими, економічними потенціалами та ресурсами (сировинними, людськими). Інтерес до питання про можливості тих країн, що поступаються іншим своїм потенціалом, перемогти більш сильного противника зростає в періоди загострення міждержавних стосунків та в період війни. Багато наукових праць, присвячених цьому питанню, з'явилося в часи «холодної війни», коли було протистояння двох ядерних держав США та СРСР. Тоді існував паритет країн у військовій сфері, але не в економічній.

Як в ті часи, так і нині існують різні точки зору на те, що найбільшою мірою впливає на результат війни. Одні вважають, що визначальним є «економічний та оборонний потенціал» [1], інші визначальним фактором називають баланс військових можливостей держав [2–3] або ж стверджують, що зумовлює перемогу/поразку у війні не тільки військова сила та економічна потужність, а й інші чинники. Зокрема, дослідники вказують на зв'язок між волею до перемоги, впевненістю в ній та наслідками війни [4, с. 496–497]. К. фон Клаузевіц, відомий теоретик війни, підкреслював значення моральної сили для перемоги. Звичайно, значна асиметрія в економічному, оборонному потенціалі та у військовій силі зменшує шанси на перемогу у війні тих країн, які поступаються в цьому іншим. Але відомі випадки, коли «слабкі» держави

починали війну проти більш сильних або змушували припинити війну країну, яка її розпочала та була набагато сильнішою. За даними статистики за останні майже двісті років менш потужні держави перемагали більш сильні у 41 відсотку воєн [5]. Ендрю Мак наводить історичні приклади низки конфліктів у період після Другої світової війни, які свідчать про те, що військова та технологічна перевага не гарантує перемогу у війні [6, с. 175, 177].

Отже, результат війни є не завжди передбачуваним, навіть тоді, коли асиметрія між воюючими країнами велика. На результат війни впливає вибрана стратегія як менш сильною країною, так і більш сильною. І війни, і стратегії ведення війн можуть бути різними. Одним з видів асиметричних війн є гібридна війна, а однією зі стратегій у сучасній гібридній війні є стратегія виснаження [7, с. 66–67]. Ця стратегія передбачає не тільки виснаження економічне, військове, а й психологічне – втрату волі до перемоги. Вибір стратегії виснаження часто зумовлений неможливістю перемогти країну-агресора завдяки військовим діям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велике значення для сучасних досліджень асиметричних війн мала стаття Ендрю Мака «Чому великі нації програють малі війни: Політика асиметричного конфлікту» (1975) [6]. Незважаючи на те, що асиметричні війни, конфлікти почали вивчати досить давно, однак і нині вчені намагаються зрозуміти їх суть та особливості [8–9], їх відмінність від симетричних війн [10], виклики сучасної асиметричної війни [11]. Якщо в асиметричній війні беруть участь не тільки збройні сили держав, а й недержавні структури, то війну часто називають складною. Очікувати дотримання певних принципів ведення війни неможливо від недержавних, приватних військових структур [12]. Використання недержавними акторами асиметричних методів з урахуванням вразливості держав досліджує Аджє Леле в роботі «Асиметрична війна: конфлікт між державою та недержавою» [13].

На основі ґрунтовного ознайомлення з науковою літературою Крістофер Берглюнд та Еміль Аслан Сулейманов виокремили три асиметрії у війні: 1) різний правовий статус – протистояння відбувається між державними та недержавними акторами; 2) різні можливості – у конфлікті бере участь сильний актор, що має сучасне озброєння та технологічні, економічні, демографічні та інші структурні ресурси, які можуть бути використані в боротьбі зі слабким актором з очевидною відсутністю доступу до цих самих можливостей; 3) використання різних стратегій – один актор дотримується «прямих» стратегій, тоді як інший учасник використовує «непрямі» стратегії, спрямовані на підірив бойової готовності опонента [10].

Патрік А. Мелло вважає, що уявлення про асиметричну війну як таку, в якій сторони різняться військовою та економічною могутністю, є занадто вузьки-

ми, оскільки розбіжності в політичній та військовій стратегії, уявленнях про час та організаційні характеристики сторін, що перебувають у конфлікті, так само важливі, як і відмінності в матеріальних можливостях [14]. Учені досліджують асиметричний конфлікт на прикладі багатьох країн, зокрема на прикладі конфліктів Ізраїлю та Палестини, Єгипту та Ізраїлю [15–18].

Останнім часом учених зацікавила проблема асиметричної гібридної війни. Актуальність вивчення цієї проблеми для України є надзвичайно великою, а тому багато українських учених висвітлюють її у своїх роботах, зокрема Ю. Канарський, О. Панфілов, В. Петрик, Г. Почепцов, Ю. Радковець, О. Саєнко, В. Смолянчук, М. Требін та ін. [19–23]. У 2017 р. була видана книга «Світова гібридна війна: український фронт», в якій автори доводять, що гібридна війна створює загрози для всього світу [24].

Гібридна війна Росії проти України сьогодні привертає увагу й багатьох зарубіжних учених. Різні аспекти цієї проблеми вивчають Кріштіан Джоджарт, Патрік Каллен, Кеті Лі, Медлін МакКу, Ерік Райхборн-К'єннеруд, Ендрю Тведт, Грегорі Ф. Тревертон, Лаура-Марія Херта, Алісія Р. Чен та ін. [25–30]. Сучасних дослідників гібридної війни цікавлять стратегії, що використовуються в ній. Вважається, що стратегією цих війн, як правило, є стратегія виснаження. Зокрема, таку думку поділяє К. Джоджарт [27]. Деморалізація армії, суспільства – одна із цілей використання стратегії виснаження. Предметом вивчення є також способи уникнути виснаження у війні та технології, які цьому сприяють [31]. Вибираючи будь-яку стратегію, в тому числі й стратегію виснаження в асиметричній війні, потрібно враховувати багато чинників, що можуть вплинути на результат.

Формулювання цілей. Вивчення можливостей використання Україною стратегії виснаження в гібридній війні з Росією.

Виклад основного матеріалу. За час дослідження проблеми асиметричних війн, конфліктів з'явилося різне розуміння явища. Асиметрії можуть бути різними, а тому важливо було визначити, які саме асиметрії впливають на хід та результат війни, тобто яка з них є визначальною чи, можливо, таких асиметрій не одна, а декілька. Одні вважали, що перш за все треба брати до уваги асиметрію потенціалів та ресурсів, інші вчені звертали увагу на асиметрію статусу (регулярні війська та нерегулярні, партизанські загони), «психологічна» асиметрія теж багатьма бралася до уваги. Остання розумілася як здатність/нездатність під час війни зберігати волю до перемоги, витривалість, упевненість у справі своїх дій.

Вибирати стратегію виснаження можуть країни-учасники асиметричних війн як «сильні» в економічному та військовому плані, так і «слабкі». Нині вибір країною стратегії виснаження може залежати як від прагнення досягти бажаного результату без значних людських втрат, так і від розуміння того, що

сили нерівні, перемогти військовим шляхом противника неможливо, а от змусити відмовитися воювати через виснаження, якщо не військове, то «психологічне» цілком можливо.

«Війна виснаження» стала предметом дослідження в 70-ті рр. ХХ ст. Однією з причин привернення уваги вчених до таких війн була війна Єгипту проти Ізраїлю в 1969 і 1970 рр., яку часто так і називають – «війна виснаження». Мета цієї війни полягала в поверненні Синайського півострова, захопленого Ізраїлем в ході Шестиденної війни в 1967 р. Халіді Амнед цю війну назвав «війною нервів» і вважав, що найкращим критерієм для вимірювання ступеня «погіршення моралі» Ізраїлю в тій війні були повідомлення в пресі Ізраїлю. Ознаки психологічного зносу з'явилися вже на початку війни. Питання «Коли це закінчиться?» дуже часто тоді ставилося на сторінках ізраїльських газет [32]. Свідченням певного «психологічного зносу» частини українського суспільства на шостому році війни є не тільки це саме запитання, яке часто ставиться в ЗМІ, а й результати президентських виборів в 2019 р. Вибір значною мірою був зумовлений тим, яку відповідь давали претенденти на пост президента на запитання «Коли ця війна закінчиться?»: «Залежить не від нас, не ми її розпочали» чи «Закінчиться тоді, коли перестанемо стріляти, все залежить від нас – ми “партія миру”, а не “партія війни”».

Не можна стверджувати, що стратегія виснаження є безпрограшною. Якщо ті, хто її вибирає, мають ілюзії, недооцінюють противника, то її застосування не дасть очікуваного результату. Домінік Джонсон простежує наслідки «позитивних ілюзій» вивчаючи дві війни – Першу світову війну та війну у В'єтнамі. Лідери країн, що розпочали ці війни, переоцінювали свої можливості та недооцінювали своїх супротивників. Зменшення позитивних ілюзій, на думку Домініка Джонсона, може дозволити лідерам шукати мирні вирішення проблем [33].

Багатьох науковців і нині цікавить стратегія боротьби за незалежність В'єтнаму. Мобільність та непередбачуваність дій в'єтнамських партизан деморалізували кадрових американських військових. В'єтнамці переважали противника не в силі зброї, а в рішучості та прагненні перемогти. Дослідники відзначають практично унікальну в історії останніх майже 200 років готовність в'єтнамців терпіти жертви [34]. Деморалізував військових сам факт нескореності противника, їх воля до перемоги. Дезертирство американських військових, самогубства, вживання наркотиків під час цієї війни свідчили про їхнє психологічне виснаження. Слід зауважити, що США припинили цю війну не в результаті військової поразки. Як справедливо зазначає Патрісія Л. Салліван, сильні держави не зазнають військової поразки від своїх слабких супротивників. Вони вирішують припинити свої військові дії, не досягнувши

своїх політичних цілей, коли вирішують, що вартість перемоги перевищує ціну, яку вони платять за досягнення цих цілей [4].

Можна провести певні паралелі між цією війною та гібридною війною Росії проти України 2014–2020 рр. На думку Річарда К. Беттса, Південно-Східна Азія була для США «третинним театром» дій. Війна була «стимульованою» згідно з доктриною стримування [35]. Дійсно, американці в Південно-Східній Азії намагалися «відвоювати територію для демократії». Основним же противником у «холодній війні» був Радянський Союз. Сьогодні Росія, керуючись тією ж доктриною стримування, воює в Україні, намагаючись стримати «поширення Заходу на Схід». Неодноразово політичне керівництво Росії заявляло, що цього не допустить, оскільки Україна є зоною інтересів їх країни.

Із самого початку гібридної війни, розпочатої Росією проти України, існувала велика асиметрія у військовому потенціалі [36]. Україні вдалося вистояти в найтяжчий період війни (2014–2015 рр.) завдяки моральному духу військових, добровольців, суспільства, що проявило здатність до мобілізації. «Втома від війни» суспільства робить його вразливим. Можна погодитися з Крістофером Девісом, який вважає, що результат війни визначається «дисбалансом рішучості» або «асиметрією мотивації» учасників бойових дій [37].

Гібридна війна триває вже шостий рік. Росія намагається в цій затяжній війни виснажити Україну [38–46]. Методи виснаження можуть застосовуватися різні. Свої цілі країна-агресор може досягти, поєднуючи військові операції з діями по дестабілізації ситуації всередині країни – жертви агресії. Це досягається шляхом інформаційного впливу, підтримки антисистемних партій та рухів чи шляхом використання сил спеціального призначення, або терористичних організацій, які можуть виконувати «замовлення» держав. Інший спосіб виснаження – це ослаблення економіки країни – жертви агресії, що призводить до ослаблення оборонного потенціалу, а також до зростання безробіття, бідності, а це, у свою чергу, веде до появи панічних настроїв у суспільстві, зростання злочинності, виявів ксенофобії, а ще зумовлює зростання недовіри до влади та незадоволення нею. Крім того, країна-агресор намагається «виснажити» і владу. Для цього, наприклад, у переговорах використовуються всі основні прийоми, які описали Р. Фішер і У. Юрі в книзі «Шлях до згоди або переговори без поразки»: навмисний обман, психологічна війна і позиційний тиск [47].

Гібридна війна Росії проти України набуває характеру глобальної проблеми. Україна є сьогодні для Росії певним «експериментальним майданчиком». Хоча слід визнати, що частково «експеримент» поширився і на інші демократичні держави. Втручання у виборчі процеси, формування громадської думки за допомогою засобів інформаційної війни, кібератаки вже апробовані і в

західних країнах. Без встановлення фізичного контролю за територією інших держав можна сформуванати в них лояльні уряди та лояльне ставлення суспільства до держави, що використовує такі методи гібридної війни, та використати це у своїх інтересах. Боротьба за новий світовий порядок продовжується. Україна в цій боротьбі опинилася на передньому плані.

Висновки. Гібридна війна є різновидом війни асиметричної [48, с. 52–53]. У таких війнах часто використовується стратегія виснаження. Метою використання цієї стратегії країн з меншим економічним, військовим, ресурсним потенціалом є ослаблення ворожої країни шляхом застосування санкцій самостійно чи разом із союзниками, деморалізації противника демонстрацією незламності, стійкості, мужності. В Україні самостійно менше можливостей використати стратегію виснаження стосовно до Росії, ніж в Росії щодо України, а тому потрібна підтримка інших країн. Завдання України полягає в переконанні країн-союзників у тому, що перемога в цій війні також, у їх інтересах та збереженні підтримки з боку західних країн в протистоянні проти країни-агресора. Гібридна війна руйнує всі ті норми і принципи ведення війн, які напрацьовували протягом десятиліть та закріпили в міжнародних документах. Перемогти в такій війні країна – жертва агресії, що має менший потенціал та дотримується міжнародних норм, може, по-перше, за умови, що санкції проти країни-агресора будуть настільки ефективними, що змусять її відступити, припинивши війну; по-друге, завдяки збереженню в суспільства прагнення відстояти незалежність, суверенітет держави за будь-яку ціну. Можливості та перешкоди у виконанні цих умов мають стати предметом подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Knorr K. The concept of economic potential for war. Washington, DC: Industrial College of the Armed Forces, 1957. Publication No. L57–133. P. 1–20.
2. Blainey G. The causes of war. New York: Free Press, 1973. x, 278 p.
3. Organski A. F. K., Kugler J. The war ledger. Chicago: University of Chicago Press, 1980. xi, 292 p.
4. Sullivan P. L. War Aims and War Outcomes: Why Powerful States Lose Limited Wars. *Journal of Conflict Resolution*. 2007. Vol. 51, Issue 3. P. 496–524.
5. Bueno de Mesquita B., Smith A. The Spoils of War: Greed, Power, and the Conflicts That Made Our Greatest Presidents. New York: Public Affairs, 2016. xvi, 292 p.
6. Mack A. Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict. *World Politics*. 1975. Vol. 27, No. 2. P. 175–200.
7. Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори) / [П. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2015. 492 с.

8. Brongers K. A more satisfying view on why big nations lose small wars: the decisive elements for asymmetric conflict outcome. Master thesis. 2017. URL: <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/56028> (accessed: 11.02.2020).
9. Luke T. W. The Incongruities of Asymmetric War. *Telos Conference*, May 11, 2017. URL: <https://www.telospress.com/incongruities-of-asymmetric-war/> (accessed: 11.02.2020).
10. Berglund C., Souleimanov E. A. What is (not) asymmetric conflict? From conceptual stretching to conceptual structuring. *Dynamics of Asymmetric Conflict*. 2020, Vol. 13, No. 1. P. 87–98.
11. Gross M. L. Moral Dilemmas of Asymmetric Conflict. *The Oxford Handbook of International Political Theory* / Edited by Chris Brown and Robyn Eckersley. Oxford, U. K.: Oxford University Press, 2018. P. 233–246.
12. Weiner A. S. Just War Theory & the Conduct of Asymmetric Warfare. *Daedalus*. 2017. Vol. 146, Issue 1. P. 59–70.
13. Lele A. Asymmetric Warfare: A State vs Non-State Conflict. *OASIS*. 2014. No. 20. P. 97–111.
14. Mello P. A. Asymmetric Warfare. *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Sociology* / edited by George Ritzer. 2nd ed. Malden: Wiley-Blackwell, 2016. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2571255 (accessed: 11.02.2020).
15. Korn D. A. Stalemate: the War of Attrition and great power diplomacy in the Middle East, 1967–1970. Boulder: Westview Press, 1992. xii, 326 p.
16. Sorby K. The war of attrition in the Middle East, 1969–1970. *Asian and African Studies*. 2017. Vol. 26, No. 1. P. 127–147.
17. Thiessen C., Darweish M. Conflict resolution and asymmetric conflict: The contradictions of planned contact interventions in Israel and Palestine. *International Journal of Intercultural Relations*. 2018. Vol. 66. P. 73–84.
18. Winter Y. The asymmetric war discourse and its moral economics: A critique. *International Theory*. 2011. Vol. 3, Issue 3. P. 488–514.
19. Петрик В., Канарський Ю. Методи гібридної війни Росії проти України. Напрями протидії. *Information Technology and Security*. 2015. Vol. 3, Iss. 1(4). С. 30–37.
20. Почепцов Г. Гібридна війна: інформаційна складова. URL: http://www.ji-magazine.lviv.ua/2015/Pochepcov_Gibr_vijna_inf_skladova.htm (дата звернення: 11.02.2020).
21. Радковець Ю. Ознаки технологій «гібридної війни» в агресивних діях Росії проти України. *Наука і оборона*. 2014. № 3. С. 36–42.
22. Саєнко О. Г. Механізм інформаційно-психологічного впливу в умовах гібридної війни. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологія*. 2015. Вип. 1. URL: http://lib.nadpsu.edu.ua/eldocs/BooksShow4/Vnapdrn_2015_1_11.pdf (дата звернення: 11.02.2020).
23. Требін М. П. «Гібридна» війна як нова українська реальність. *Український соціум*. 2014. № 3. С. 113–127.
24. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. 496 с.

25. Herja L.-M. Hybrid warfare – a form of asymmetric conflict. *International conference Knowledge-based organization*. 2017. Vol. XXIII. No 1. URL: <https://content.sciendo.com/view/journals/kbo/23/1/article-p135.xml?lang=en> (accessed: 11.02.2020).
26. Hybrid conflicts and information warfare : new labels, old politics / edited by Ofer Fridman, Vitaly Kabernik, James C. Pearce. Boulder; London: Lynne Rienner Publishers, 2019. viii, 271 p.
27. Jojart K. Revising the theory of hybrid war. Lessons from Ukraine. Washington, DC: Center for European Policy Analysis, 2019. 10 p.
28. Orenstein M. A. The lands in between: Russia vs. the West and the new politics of hybrid war. New York, NY : Oxford University Press, 2019. xiv, 232 p.
29. Reichbom-Kjennerud E., Cullen P. What is Hybrid Warfare? *Policy Brief*. 2016. No. 1. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/52131503.pdf> (accessed: 11.02.2020).
30. Treverton G. F., Thvedt A., Chen A. R., Lee K., McCue M. Addressing Hybrid Threats. Bromma: Arkitektkopia AB, 2018. 93 p.
31. Rozman J. How Technology Impacts Doctrine in Asymmetric Warfare. Master's Thesis. Northfield: University of Vermont, 2014. 56 p. URL: https://libracted.lib.virginia.edu/public_view/vd66w0157 (accessed: 11.02.2020).
32. Khalidi A. S. The War of Attrition. *Journal of Palestine Studies*. 1973. Vol. 3, No. 1. P. 60–87.
33. Johnson D. D. P. Overconfidence and War: The Havoc and Glory of Positive Illusions. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2004. 280 p.
34. Rosen S. War power and the willingness to suffer. *Peace, war, and numbers* / Edited by Bruce M. Russett. Beverly Hills [Calif.]: Sage Publications, 1972. P. 167–183.
35. Betts R. K. Comment on Mueller: Interests, Burdens, and Persistence: Asymmetries Between Washington and Hanoi. *International Studies Quarterly*. 1980. Vol. 24, No. 4. P. 520–524.
36. Требін М. П. Збройні сили Росії: загроза зі Сходу. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. Вип. 3 (26). С.247–249.
37. Davis C. M. The Ukraine conflict, economic – military power balances and economic sanctions. *Post-Communist Economies*. 2016. Vol. 28, Issue 2. P. 167–198.
38. Богайчук В. Ж. Гібридна війна як елемент реалізації імперської національної геополітики Російської Федерації. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2017. № 7(1). С. 6–11.
39. Війна «на виснаження»: експерт дав прогноз щодо конфлікту на Донбасі, назвав найнебезпечніший період. URL: <https://www.unian.ua/war/1739622-viyna-na-visnajennya-ekspert-dav-prognoz-schodo-konfliktu-na-donbasi-nazvav-naunebezpechnishiy-period.html> (дата звернення: 11.02.2020).
40. Жекало Г. І. Гібридна війна РФ проти України: економічний вимір. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 145(3). С. 47–51.
41. Ігнат'єва Т. В. Гібридна війна Росії в Україні: інструменти та цілі. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Історичні науки*. 2017. Вип. 10. С. 233–246.

42. Політолог: Стратегія Росії – чекати українських виборів та вести війну на виснаження. URL: <https://www.5.ua/polityka/politolog-stratchiia-rosii-chekaty-ukrainskykh-vyboriv-ta-vesty-viinu-na-vysnazhennia-170476.html> (дата звернення: 11.02.2020).
43. Полумієнко С. К. Гібридна війна, її окремі передумови, стратегії та наслідки. *Вісник Національної академії наук України*. 2017. №8. С. 72–82.
44. Предборський В. А. «Гібридна» війна як відбиття закономірностей розвитку суспільства незавершеної модернізації. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. №10. С. 13–18.
45. Требін М. Війни в історії людства та їхні наслідки: уроки для України. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2015. Вип. 6. С. 89–98.
46. Феденко О. В. Гібридна війна в Україні за законом сили. *Молодий вчений*. 2016. №4. С. 657–661.
47. Фишер Р., Юри У. Путь к согласию, или Переговоры без поражения / пер. с англ.; отв. ред. В. А. Кремснюк. Москва: Наука, 1990. 155, [2] с.
48. Сучасна політична лексика: енциклопед. словник-довідник / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів: Новий Світ-2000, 2015. 396 с.

REFERENCES

1. Knorr, K. (1957). *The concept of economic potential for war*. Publication No. L57–133. p. 1–20. Washington, DC: Industrial College of the Armed Forces.
2. Blainey, G. (1973). *The causes of war*. New York: Free Press.
3. Organski, A. F. K. & Kugler, J. (1980). *The war ledger*. Chicago: University of Chicago Press.
4. Sullivan, P. L. (2007). War Aims and War Outcomes: Why Powerful States Lose Limited Wars. *Journal of Conflict Resolution*. 51(3), 496–524.
5. Bucno de Mesquita, B. & Smith, A. (2016). *The Spoils of War: Greed, Power, and the Conflicts That Made Our Greatest Presidents*. New York: Public Affairs.
6. Mack, A. (1975). Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict. *World Politics*, 27(2), 175–200.
7. Khoma, N. M. (Ed.) (2015). *Novitnia politychna leksyka (ncolohizmy, okazionalizmy ta inshi novotvory) (The latest political vocabulary (ncologisms, occasionalisms and other innovations))* / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Н. В. Шыпунув та ін.]. Lviv: Novyi Svit-2000 [in Ukrainian].
8. Brongers, K. (2017). *A more satisfying view on why big nations lose small wars: the decisive elements for asymmetric conflict outcome*. Master thesis. Retrieved from <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/56028>
9. Luke, T. W. (2017). *The Incongruities of Asymmetric War*. *Telos Conference, May 11*. Retrieved from <https://www.telospress.com/incongruities-of-asymmetric-war/>
10. Berglund, C. & Souleimanov, E. A. (2020). What is (not) asymmetric conflict? From conceptual stretching to conceptual structuring. *Dynamics of Asymmetric Conflict*, 13(1), 87–98.

11. Gross, M. L. (2018). Moral Dilemmas of Asymmetric Conflict. Brown, C. & Eckersley, R. (Eds.). *The Oxford Handbook of International Political Theory*, pp. 233–246. Oxford, U. K.: Oxford University Press.
12. Weiner, A. S. (2017). Just War Theory & the Conduct of Asymmetric Warfare. *Daedalus*, 146(1), 59–70.
13. Lele, A. (2014). Asymmetric Warfare: A State vs Non-State Conflict. *OASIS*, 20, 97–111.
14. Mello, P. A. (2016). Asymmetric Warfare. Ritzer, G. (Ed.). *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Sociology*. 2nd ed. Malden: Wiley-Blackwell. Retrieved from https://papers.ssm.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2571255
15. Korn, D. A. (1992). *Stalemate: the War of Attrition and great power diplomacy in the Middle East, 1967–1970*. Boulder: Westview Press.
16. Sorby, K. (2017). The war of attrition in the Middle East, 1969–1970. *Asian and African Studies*, 26(1), 127–147.
17. Thiessen, C. & Darweish, M. (2018). Conflict resolution and asymmetric conflict: The contradictions of planned contact interventions in Israel and Palestine. *International Journal of Intercultural Relations*, 66, 73–84.
18. Winter, Y. (2011). The asymmetric war discourse and its moral economies: A critique. *International Theory*, 3(3), 488–514.
19. Petryk, V. & Kanarskyi, Yu. (2015). Metody hibrydnoi viiny Rosii proty Ukrainy. Napriamy protydii (Methods of Russia's hybrid war against Ukraine. Areas of counteraction). *Information Technology and Security*, 3(1(4)), 30–37 [in Ukrainian].
20. Pocheptsov, H. Hibrydna viina: informatsiina skladova (Hybrid war: information component). Retrieved from http://www.ji-magazine.lviv.ua/2015/Pocheptsov_Gibr_vijna_inf_skladova.htm [in Ukrainian].
21. Radkovets, Yu. (2014). Oznaky tekhnolohii «hibrydnoi viiny» v ahresyvnykh diiach Rosii proty Ukrainy (Signs of 'hybrid war' technologies in Russia's aggressive actions against Ukraine). *Nauka i oborona – Science and defense*, 3, 36–42 [in Ukrainian].
22. Saienko, O. H. (2015). Mekhanizm informatsiino-psykholohichnoho vplyvu v umovakh hibrydnoi viiny (Mechanism of information and psychological influence in the conditions of hybrid war). *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriya: Psykholohiia – Bulletin of the National Academy of State Border Guard Service of Ukraine. Series: Psychology*, 1. Retrieved from http://lib.nadpsu.edu.ua/cldocs/BooksShow4/Vnadpn_2015_1_11.pdf [in Ukrainian].
23. Trebin, M. P. (2014). 'Hibrydna' viina yak nova ukraïnska realnist ('Hybrid' war as a new Ukrainian reality). *Ukrainskyi sotsium – Ukrainian society*, 3, 113–127 [in Ukrainian].
24. Horbulin, V. P. (Ed.) (2017). *Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front* (World Hybrid War: The Ukrainian Front): monohrafiia. Kyiv : NISD [in Ukrainian].
25. Herta, L.-M. (2017). Hybrid warfare – a form of asymmetric conflict. *International conference Knowledge-based organization*, XXIII(1). Retrieved from <https://content.sciendo.com/view/journals/kbo/23/1/article-p135.xml?lang=en>.

26. Fridman, O., Kabernik, V. & Pearce, J. C. (Eds.) (2019). *Hybrid conflicts and information warfare : new labels, old politics*. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.
27. Jojart, K. (2019). *Revising the theory of hybrid war: Lessons from Ukraine*. Washington, DC: Center for European Policy Analysis.
28. Orenstein, M. A. (2019). *The lands in between: Russia vs. the West and the new politics of hybrid war*. New York, NY : Oxford University Press.
29. Reichborn-Kjennerud, E. & Cullen, P. (2016). What is Hybrid Warfare? *Policy Brief, 1*. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/52131503.pdf>.
30. Treverton, G. F., Thvedt, A., Chen, A. R., Lee, K. & McCue, M. *Addressing Hybrid Threats*. Bromma: Arkitektikopia AB.
31. Rozman, J. (2014). *How Technology Impacts Doctrine in Asymmetric Warfare*. Master's Thesis. Northfield: University of Vermont. Retrieved from https://libraetd.lib.virginia.edu/public_view/vd66w0157
32. Khalidi, A. S. (1973). The War of Attrition. *Journal of Palestine Studies*, 3(1), 60–87.
33. Johnson, D. D. P. (2004). *Overconfidence and War: The Havoc and Glory of Positive Illusions*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
34. Rosen, S. (1972). War power and the willingness to suffer. Russett, B. M. (Ed.). *Peace, war, and numbers*, pp. 167–183. Beverly Hills [Calif.]: Sage Publications.
35. Betts, R. K. (1980). Comment on Mueller: Interests, Burdens, and Persistence: Asymmetries Between Washington and Hanoi. *International Studies Quarterly*, 24(4), 520–524.
36. Trebin, M. P. (2015). Zbrojni syly Rosii: zahroza zi Skhodu (Russian Armed Forces: Threat from the East). *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*. Seriya: Filozofia, filozofia prava, politolohiia, sotsiolohiia – *Bulletin of the National University «Yaroslav Mudryi Law Academy of Ukraine»*. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology, 3(26), 247–249 [in Ukrainian].
37. Davis, C. M. (2016). The Ukraine conflict, economic – military power balances and economic sanctions. *Post-Communist Economies*, 28(2), 167–198.
38. Bohachuk, V. Zh. (2017). Hibrydna viina yak element realizatsii imperskoi natsionalnoi heopolityky Rosiiskoi Federatsii (Hybrid war as an element of realization of imperial national geopolitics of the Russian Federation). *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky – Bulletin of Lugansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical Sciences*, 7(1), 6–11 [in Ukrainian].
39. Viina «na vysnazhennia»: ekspert dav prohnoz shchodo konfliktu na Donbasi, nazvav nainebezpechnishyi period (Exhaustion war: expert predicts conflict in Donbas, called the most dangerous period). Retrieved from <https://www.unian.ua/war/1739622-viynana-visnajennya-ekspert-dav-prohnoz-schodo-konfliktu-na-donbasi-nazvav-naynebezpechnishiy-period.html> [in Ukrainian].
40. Zhekalov, H. I. (2019). Hibrydna viina RF proty Ukrainy: ekonomichnyi vymir (Russia's hybrid war against Ukraine: an economic dimension). *Hileia: naukovyi visnyk – Gileia: a scientific bulletin*, 145(3), 47–51 [in Ukrainian].

41. Ihnaticva, T. V. (2017). Hibrydna viina Rosii v Ukraini: instrumenty ta tsili (Russia's hybrid war in Ukraine: tools and goals). *Visnyk Kam'ianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu im. Ivana Ohiiienka. Istorychni nauky – Bulletin of Ivan Ogiienko Kamyanets-Podilsky National University. Historical sciences*, 10, 233–246 [in Ukrainian].
42. Politoloh: Stratchiia Rosii – chekaty ukraïnskykh vyboriv ta vesty viinu na vysnazhennia (Political scientist: Russia's strategy is to wait for the Ukrainian elections and wage war on exhaustion). Retrieved from <https://www.5.ua/polityka/politoloh-stratchiia-rosii-chekaty-ukraïnskykh-vyboriv-ta-vesty-viinu-na-vysnazhennia-170476.html> [in Ukrainian].
43. Polumiienko, S. K. (2017). Hibrydna viina, yii okremi peredumovy, stratehii ta naslidky (Hybrid war, its separate prerequisites, strategies and consequences.). *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 8, 72–82 [in Ukrainian].
44. Predborskyi, V. A. (2014). 'Hibrydna' viina yak vidbytta zakonomimosti rozvytku suspilstva nezavershenoi modernizatsii ('Hybrid' war as a reflection of the patterns of development of a society of unfinished modernization). *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of market relations in Ukraine*, 10, 13–18 [in Ukrainian].
45. Trebin, M. (2015). Viiny v istorii liudstva ta yikhni naslidky: uroky dlia Ukrainy (Wars in the history of mankind and their consequences: lessons for Ukraine). *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filos.-politoloh. studii – Bulletin of the University of Lviv. Series of philosophical-political studies*, 6, 89–98 [in Ukrainian].
46. Fedenko, O. V. (2016). Hibrydna viina v Ukraini za zakonom syly (Hybrid war in Ukraine by the law of force). *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 4, 657–661 [in Ukrainian].
47. Fisher, R. & Juri, U. (1990). *Put'k soglasiju, ili Peregovory bez porazhenija* (The way to an agreement or negotiations without defeat) / per. s angl.; otv. red. V. A. Kremenjuk. Moskva: Nauka [in Russian].
48. Khoma, N. M. (Ed.) (2015). *Suchasna politychna leksyka* (Modern political vocabulary): entsykloped. slovnyk-dovidnyk / [I. Ya. Vdovychyn, L. Ya. Uhryn, H. V. Shypunov ta in.]. Lviv: Novyi Svit-2000 [in Ukrainian].

Кирилатець Елена Николаевна, доктор политических наук, профессор,
профессор кафедры политологии Запорожского национального
университета, Украина

ПРИЧИНЫ, МЕТОДЫ И РЕЗУЛЬТАТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СТРАТЕГИЙ ИСТОЩЕНИЯ В АСИММЕТРИЧНЫХ ВОЙНАХ

Изучены особенности асимметричных войн и стратегии истощения. Определены причины использования этой стратегии в войнах стран с различным потенциалом.

Показано методы и результаты использования такой стратегии в асимметричных войнах. Рассмотрена асимметричная гибридная война России против Украины, в которой используется стратегия истощения. Рассмотрены условия, при которых возможна победа Украины в этой войне.

Ключевые слова: асимметричная война, гибридная война, асимметричная гибридная война, стратегия истощения, негосударственные участники гибридной войны/

Kindratets Olena Mykolaivna, Doctor of Political Science, Professor,
Professor, Department of Political Science, Zaporizhzhya National University,
Ukraine

REASONS, METHODS AND RESULTS OF USING THE STRATEGY OF EXHAUSTION IN ASYMMETRIC WARS

Problem setting. *Countries participating in wars usually differ in their potential. Interest in the question of the possibility of those countries, which are inferior to other countries in their potentials, to defeat a stronger adversary, increases in periods of exacerbation of interstate relations and in times of war. One of the types of asymmetric wars is hybrid warfare. In hybrid wars, they use an exhaustion strategy. This strategy involves not only the exhaustion of economic, military, but also psychological – the loss of the will to win.*

Recent research and publications analysis. *The subject of studies of asymmetric wars now is the study of their essence and features, an increase in the number of participants in such wars. Scientists distinguish asymmetries in war as different legal status; opportunities; different strategies. Much attention is paid to the study of asymmetric hybrid warfare. It is believed that the strategy in this war is the strategy of exhaustion. Ways to avoid war exhaustion and the technologies that contribute to it are also a subject of study.*

Paper objective. *The objectives of the research is to study the features of asymmetric hybrid wars: the possibility of applying a depletion strategy by countries that are inferior to the enemy in potential; determination of the possibility of using the strategy of exhaustion of Ukraine in a hybrid war against the aggressor country.*

Paper main body. *An indication of asymmetric wars is the difference in the potential of warring countries. Countries participating in asymmetric wars can choose the depletion strategy regardless of their potential. The choice of a depletion strategy by a country can depend on both the desire to achieve the desired result without significant human loss and the understanding that forces are unequal, that it is impossible to defeat the enemy by military means. The methods of exhaustion can be applied differently. The aggressor country can achieve its goals by combining military operations with actions to destabilize the situation in the country, which is a victim of aggression.*

Conclusions of the research. Hybrid war is a kind of asymmetric war. In such wars, the strategy of exhaustion is often used. To win an asymmetric hybrid war, a country that is a victim of aggression, which has less potential and adheres to international standards, can, firstly, provided that the sanctions against the aggressor country are so effective that they force it to end the war; secondly, due to the preservation of society's desire to defend the independence of the state.

Keywords: asymmetric warfare, hybrid warfare, asymmetric hybrid warfare, depletion strategy, non-state participants in the hybrid warfare.

